



วิเคราะห์แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของเพลโต*

ANALYSIS OF PLATO'S POLITICAL PHILOSOPHICAL IDEAS



กำพล ศรีโท, พระมหาภคฤชญา กิตติโสภโณ, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร)

Kampol Sritho, Phramaha Krisada Kittisobhano, Phraudomsitthinayok (Kumphol Kunungkaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: S.Kampol2509@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดทางการเมืองของเพลโต จากการศึกษาพบว่า ความเป็นมาและสาเหตุที่ทำให้เพลโตสนใจปรัชญาทางการเมือง เพราะเกิดจากสภาพปัญหาทางการเมืองการปกครองที่ไม่เป็นธรรมของนครเอเธนส์ ซึ่งเป็นเหตุให้โสกราตีสซึ่งเป็นอาจารย์ของเพลโตถูกประหาร เพราะวิพากษ์วิจารณ์สังคมการเมือง ในช่วงเวลาดังกล่าว นครเอเธนส์อยู่ภายใต้การปกครองของสปาร์ตา เพลโตจึงออกท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ เพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติมแล้วเดินทางกลับมานครเอเธนส์อีกครั้งเพื่อตั้งสำนักอคาเดมี เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ทางการศึกษาและการเมืองแก่สังคม ลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ดีจะต้องมีจิตใจที่แจ่มใสร่างกายสุขภาพที่แข็งแรง ราชานักปราชญ์ที่เป็นผู้นำการปกครองต้องมีความรู้ ลักษณะทางการเมืองที่ดีต้องให้การศึกษาความรู้แก่ประชาชน รูปแบบแนวคิดการเมืองปกครองที่ดีของเพลโตคือ อภิชนาธิปไตย อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อแนวความคิดทางการเมืองของเพลโตเชิงอภิปรัชญาอยู่ในโลกของแบบจุดเด่น การพัฒนาทางการเมืองนั้นต้องเคร่งครัดในกฎระเบียบ และจุดอ่อนทางการเมืองนั้นอยู่ที่ประชาชนขาดการศึกษา ส่วนแนวความคิดทางสังคมการเมืองของเพลโตอยู่ที่การแบ่งงานกันทำ ปัญหาสังคมทางการเมืองมาจากความคิดที่จินตนาการเกินความเป็นจริง ความเข้มแข็งทางการเมืองอยู่ที่การจัดตั้งองค์กรแบบมีส่วนร่วม อิทธิพลของมนุษย์ที่มีต่อการสรรค์สร้างสังคมทางการเมืองก็คือการพัฒนาจิต การศึกษาที่เป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมก็คือเลขคณิต เลขาคณิตและดาราศาสตร์

คำสำคัญ: แนวคิด; ปรัชญาการเมือง; เพลโต



Abstract

This article aims to study and analyze the political philosophy of Plato. It is found that Plato's interest in political philosophy stemmed from the historical background and the injustices in the governance of Athens. This led to the execution of Socrates, who was Plato's teacher, due to his criticism of the political and social order. During that time, Athens was under the rule of the Spartans, prompting Plato to travel to various places in search of knowledge. He later returned to Athens and established the Academy to disseminate educational and political knowledge to society. A good political leader should have a clear mind, robust physical health, and knowledge. A good political system should provide education to the people. Plato's ideal political philosophy is known as "Philosopher-King" where the influence of religion on his political thought is apparent in his concept of the "Philosopher-King." His political philosophy is rooted in the world of ideals. Political development should be governed by rules and regulations, with the weaknesses lying in the lack of education among the people. Plato's social and political philosophy emphasizes the division of labor. Social and political problems arise from unrealistic thinking. The strength of the political system lies in the establishment of collaborative organizations. Human influence on the creation of the political society is the development of the mind. Mathematics, geometry, and astronomy are tools for the development of society.

Keywords: Ideology, Political Philosophy, Plato

บทนำ

นครรัฐเอเธนส์ประเทศกรีกก่อนคริสต์ศักราชประมาณ 500-300 ป ได้ผลิตปรัชญาเมธีที่มีผลงานยอดเยี่ยมฝากไว้เป็นมรดกทางปัญญาแก่ประชาคมโลกอย่างน้อยสามท่านคือโสกราตีส เพลโตและอริสโตเติล ในช่วงเวลาดังกล่าวนครรัฐเอเธนส์สูญเสียเอกราชให้แก่นครรัฐสปาร์ตา (ประจิดร มหาหิง และรุสนีย์ การิอุมา, 2547) ผู้เขียนพบว่าเหตุการณ์สูญเสียอำนาจการเมืองดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาทางการเมืองและการปกครองที่ไม่เป็นธรรม แต่ภายใต้ภาวะความไม่เป็นธรรมในทางการเมืองนั้นกลับได้ทำให้เกิดนักปรัชญาในยุคกรีกโบราณที่ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่งคือเพลโตเขาได้เปลี่ยนแปลงวิธีคิดของปรัชญากรีกสมัยก่อนโสกราตีส และสร้างรากฐานสำคัญของปรัชญาคุณธรรมตะวันตกและถูกนำมาใช้ต่อเนื่องจนถึงยุคปัจจุบันผู้เขียนเห็นว่าในยุคนั้นปรัชญาของโสกราตีสปราชญ์อีกท่านซึ่งเป็นอาจารย์ของเพลโตก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน แม้ว่าโสกราตีสจะเป็นนักปรัชญาที่ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่งแต่ทว่าเขาทิ้งผลงานเอาไว้ไม่มากนักและมี



นักวิชาการในปัจจุบันหลายท่านให้ความเห็นว่าผลงานของเพลโตเป็นการจดบันทึกคำสอนที่โสคราตีสั่งเอาไว้ตั้งนั้นการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาของเพลโตจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเท่ากับว่าเราได้ศึกษาแนวคิดทางปรัชญาของโสคราตีสไปด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะเพลโตนั้นจัดว่าเป็นผู้มีแนวคิดหนักไปในทางนามธรรมซึ่งมีสถานะเป็นอุดมคติและมักจะสื่อสัญลักษณ์ทางการเมืองในลักษณะของอุดมคตินิยมผ่านทางสัญลักษณ์ทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ จากการศึกษาเอกสารผู้เขียนพบว่าเพลโตเห็นโลกในสองลักษณะคือ โลกแห่งวัตถุ (Material World) ซึ่งเป็นโลกที่รู้ได้ทางประสาทสัมผัส คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย เหล่านี้ทำให้มนุษย์รู้ รูป กลิ่น รส เสียงและสัมผัส ซึ่งเพลโตถือว่าเป็นโลกแห่งผัสสะ (Sensible World) ซึ่งโลกแห่งวัตถุนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่เพียงชั่วคราว มีแล้วก็เปลี่ยนแปลงไปไม่คงที่ (Subjective Reality) เป็นโลกแห่งมายาที่ไม่จริงแท้ ซึ่งเป็นโลกแห่งความไม่สมบูรณ์ ส่วนโลกที่สมบูรณ์แบบนั้นเพลโตเชื่อว่าเป็นโลกแห่งสัจจะแท้ (The Absolute Reality) ที่ไม่แปรปรวน เป็นโลกนิรันดร์ นั่นคือโลกแห่งแบบ (World Of Form Or Pattern) หรือโลกเหนือประสาทสัมผัส (Transcendental World) หรือโลกแห่งมโนภาพ (World Of Idea) ทฤษฎีแห่งมโนภาพ (Idea) หรือแบบ (forms) ของเพลโตนับเป็นการค้นพบทางปรัชญาที่สำคัญยิ่งของเพลโตเอง (ศรีธัญวงศ์คำจันทร์, 2537) ทฤษฎีนี้เสนอแก่นแท้หรือสาระของสรรพสิ่งต่างจากปฐมธาตุ หรือการไขปริศนาผ่านตัวเลขของปรัชญากรีกสมัยนั้นมักใช้หลักอภิปรัชญาในการประเมินความจริงใช้หลักญาณวิทยาในการประเมินความรู้ ดังนั้นจึงได้รับการยอมรับจนกลายเป็นแนวคิดที่มีการศึกษาเล่าเรียนสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เพลโตซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่ออารยธรรมตะวันตก เนื่องจากเพลโตเป็นทั้งนักคิด นักเขียน ละเป็นเมธีคนแรกของตะวันตกที่วางแนวความคิดไว้เป็นหลักและเป็นระบบที่ค่อนข้างสมบูรณ์จนเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นผู้บุกเบิกวิชารัฐศาสตร์ในปัจจุบัน แนวความคิดทางการเมืองของเพลโตนอกจากจะมีอิทธิพลอย่างมากมหาศาลต่อทฤษฎีการเมือง สังคม การศึกษาและอื่น ๆ แล้ว ระบบการเมืองทั้งหลายทั้งปวงในปัจจุบันรวมทั้งลัทธิคอมมิวนิสต์ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลมาจากปราชญ์ผู้นี้แทบทั้งสิ้น เพลโตมีความใฝ่ฝันทางการเมืองสูงมากมีแนวคิดว่า ช่องว่างระหว่างมโนภาพนิยมกับสัจธรรมนิยมจะต้องมีสะพานเชื่อมต่อ โดยเอาสติปัญญากับอำนาจอยู่ในบุคคลเดียวกัน ฉะนั้น นักปรัชญาจึงสมควรเป็นผู้ปกครอง ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย คือ ทั้งตัวผู้ปกครองและตัวผู้ถูกปกครอง คือ ประชาชน เพราะเพลโตถือว่า นักปกครองจะต้องปกครองรัฐได้ด้วยความสมัครใจยินยอมและทั้งไม่สมัครใจยินยอม แต่ด้วยการจงใจให้ยินยอมของผู้อยู่ในปกครอง เพลโตเห็นว่าสังคมที่ดีขึ้นอยู่กับความดีของบุคคลและความดีขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของแต่ละบุคคล เพราะมวลชนที่ดีสร้างรัฐที่ดี แต่เมื่อนักการเมืองคดโกงย่อมสร้างการเมืองที่คดโกง ดังนั้น คุณค่าความประพฤติและศีลธรรมของตัวบุคคลขึ้นอยู่กับสันดานทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลและลักษณะทางชีวภาพโดยแบ่งสัดส่วนของกายภาพออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) หัว เป็นสัญลักษณ์ของเหตุผล 2) หัวใจ เป็นสัญลักษณ์ของวิญญาณ และ 3) ท้อง เป็นสัญลักษณ์ของกิเลส (ความ

ต้องการ) ซึ่งแต่ละส่วนทำหน้าที่ตามธรรมชาติของมัน เพลโตได้พูดถึงความดีเด่นนั้นบุคคลจะต้องมีลักษณะทั้ง 3 อย่างนั้น โดยอธิบายศิลปะแห่งความดีนั้นว่า ถ้าหากบุคคลมีศิลปะแห่งเหตุผลเป็นผู้มีความดีคือปัญญา ถ้าหากบุคคลได้มีพลังใจในการตัดสินใจ บุคคลนั้นเป็นผู้มีความดีคือความกล้าหาญ ถ้าบุคคลใดสามารถควบคุมความต้องการของตนได้บุคคลนั้นมีความดีคือเป็นผู้พัฒนา

ดังนั้น เพลโตเป็นนักปราชญ์ที่มีแนวคิดทางปรัชญาการเมืองที่มองการเมืองในเชิงการนำมาซึ่งความสุข โดยอาศัยสติปัญญา ศีลธรรมและความยุติธรรม ซึ่งการวิเคราะห์แนวความคิดของท่านจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งเชิงวิทยาการและเป็นส่วนสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ที่เป็นประโยชน์ และยังเป็นแนวทางออก หรือทางเลือกในสังคมในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นสังคมแนวความคิดแบบตะวันออกหรือแนวคิดแบบตะวันตก ทำให้สามารถเข้าใจถึงแนวทางการแก้ปัญหาสังคมทางการเมืองของท่านได้อย่างดีขึ้น ทั้งยังสามารถมองเห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของแนวคิดดังกล่าวได้อีกด้วย

แนวคิดปรัชญาการเมืองของเพลโต

เพลโตในวัยศึกษานั้นเขาศึกษาเพื่อแสวงหาความหมายของชีวิตและสัจธรรม ต้องการเป็นข้าราชการของกรุงเอเธนส์มาก แต่เพราะการทำลายล้างของสงครามและการปกครองที่ล้มเหลวของเหล่าสามสิบทรราช ทำให้เพลโตล้มเลิกความตั้งใจที่จะเป็นข้าราชการต้องเปลี่ยนแปลง อีกอย่างเป็นเพราะระบบประชาธิปไตยในกรุงเอเธนส์เองที่ไม่มีความเป็นธรรม จึงทำให้โสกราตีสผู้เป็นอาจารย์ของเพลโตต้องถูกประหารชีวิต เพลโตจึงละทิ้งแนวคิดที่ตั้งใจไว้แล้วออกเดินทางท่องเที่ยวแสวงหาความรู้ในรัฐต่าง ๆ จนถึงเมืองอียิปต์จึงเกิดแนวคิดขึ้น แล้วกลับมายังกรุงเอเธนส์เพื่อก่อตั้งสำนักอะคาเดมี (Academy) เพื่อเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ทางปรัชญาแก่ชาวกรุงเอเธนส์และรัฐอื่น ๆ ผลงานที่ทำให้เพลโตมีชื่อเสียงมากที่สุด คือ แนวคิดอุดมรัฐ (พิน ดอกบัว, 2532) หลักอุดมรัฐของเพลโตเกิดขึ้นมาจากแนวความคิดที่ไม่พอใจสังคมที่ถูกกดขี่ข่มเหงจากชนชั้นปกครอง ทำให้ประชาชนทุกข์ยากและขาดระเบียบวินัย ซึ่งเพลโตได้เสนอแนวความคิดทางการเมืองการปกครองต่อสังคมในสมัยนั้น ถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางปรัชญาทางการเมืองการปกครองของเพลโตนั่นคือ ผลอันเนื่องมาจากสภาพความปั่นป่วนในกรุงเอเธนส์ซึ่งเกิดมีสงครามกลางเมืองและความพ่ายแพ้สงครามเป็นเหตุให้แนวความคิดของคนในสังคมทั่วไปในยุคนั้นได้ตั้งเป็นข้อสงสัยหยาบยกมาเป็นปัญหาสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติของคนในสังคมและการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดค้นทางการเมืองการปกครองในกรุงเอเธนส์นั้น ได้รับแรงกระตุ้นจากแนวคิดการเปรียบเทียบระบบของการเมืองการปกครองกับนครรัฐต่าง ๆ ซึ่งการพ่ายแพ้ของกรุงเอเธนส์ที่มีระบบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยต่อพวกสปาร์ตาที่มีการปกครองแบบอนาธิปไตย (Anarchy) ในสงคราม



จากสภาพบริบทความปั่นป่วนทางการเมือง เฟลโตจึงเสนอแนวความคิดทางการเมืองขึ้นมาเป็นเรื่องราวธรรมชาติของมนุษย์ ประกอบด้วยจิตหรือวิญญาณที่แตกต่างกันจึงเป็นตัวละครหลักต้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาไม่เหมือนกัน โดยแบ่งตามสภาพจิตใจของแต่ละบุคคล ออกเป็น 3 ระดับ เพื่อจะเป็นตัวกำหนดหน้าที่บทบาทของชนชั้นในบริบทการเมืองและรูปแบบการปกครองในอุดมคติ ก. ชนชั้นพลเมือง เป็นบุคคลที่มีจิตใจอยู่ในภาคต้นหาครอบงำ มีความละโมภที่เกิดพื้นฐานมาจากความอยาก จึงมีหน้าที่ในการผลิต และสร้างวามมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับรัฐ ถือว่าชนชั้นพลเมืองมีมากที่สุดในนครรัฐ ข. ชนชั้นพิทักษ์ เป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณมีน้ำใจครองสังคม เป็นพวกรักเกียรติยศชื่อเสียงมากกว่าทรัพย์สินสมบัติ มีน้ำใจสูงรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ประชาชน มีความอ่อนโยน กำลังกายดีเหมาะแก่การเป็นผู้นำต่อต้านศัตรูภายนอกมากกว่าและให้ความคุ้มครองประชาชนภายในรัฐ ค. ชนชั้นปกครอง เป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณประกอบด้วยเหตุผลให้คุ้มครองประชาชนมีความฉลาด มีปัญญามาก รับรู้อะไรได้รวดเร็ว หมั่นแสวงหาแนวทางการศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพิทักษ์ผลประโยชน์ของรัฐเป็นที่ตั้งบุคคลประเภทนี้มีจิตวิญญาณสูงส่ง (พินิจ รัตนกุล, 2515)

ปรัชญาการเมืองของและแนวความคิดทางปรัชญาของเพลโต ผู้เขียนแยกนำเสนอเป็น 2 ประเด็น คือ แนวคิดด้านอุดมคติการเมือง และแนวคิดด้านสัจจะนิยมการเมืองโดยอุดมคติทางการเมืองนั้นเป็นพื้นฐานของสัจจะนิยมการเมือง ก. แนวคิดด้านอุดมคติการเมืองปรัชญาการเมืองของเพลโต ที่ได้รับความสนใจคืองานเขียนเรื่อง อุดมรัฐ หรือที่รู้จักกันในชื่อว่ารัฐในอุดมคติ มีการกล่าวถึงลักษณะของผู้นำที่มีความสมบูรณ์พร้อมซึ่งเพลโตเรียกผู้ที่มีคุณสมบัตินี้ว่า ราชาปราชญ์ ซึ่งผู้เขียนเองมองว่าแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นการตกผลึกทางความคิดและจากประสบการณ์ทางการเมืองของเพลโตเองที่เห็นทั้งข้อดีและข้อเสียของการปกครองในแว่นต่าง ๆ ที่เคยเดินทางไปศึกษาหรือลี้ภัยทางการเมือง มีรายละเอียดดังนี้

อุดมรัฐ ผู้เขียนพบว่าความสำคัญของงานเขียนชิ้นนี้ได้รับการยอมรับในต่างประเทศว่าเป็นรากฐานความคิดของปรัชญาในโลกตะวันตกซึ่งมีการกล่าวถึงดังนี้ ผลงานของเขาเรื่อง อุดมรัฐซึ่งมีสาระสำคัญครอบคลุมแทบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นอภิปรัชญา ญาณวิทยา สุนทรียศาสตร์ จริยศาสตร์และตรรกวิทยา ปรัชญาการศึกษา ซึ่งเป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่าสายปรัชญายุโรปเป็นลำดับฟุตโน้ตของปรัชญาเพลโต (Whitehead, 1929) ในบรรดางานนิพนธ์ดังกล่าวทั้งหมด อุดมรัฐ (The Republic) นั้นเป็นผลงานที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับ รวมทั้งกลายเป็นมรดกทางปัญญาของมนุษยชาติอีกด้วย (ประจิตร มหาหิง และรุสนีย์ การิอูมา, 2547) รัฐจึงเป็นสถาบันธรรมชาติ (a natural institution) มนุษย์มีธรรมชาติอย่างไรรัฐก็มีธรรมชาติดังนั้น รัฐเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่โดยลำพังมนุษย์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้หมด ต้องอาศัยซึ่งกันและกันและรวมตัวกันเป็นสังคม (นรพัชร เสาธงทอง, 2559) ผู้เขียนมองว่า รัฐในอุดมคติของเพลโตถูกสร้างขึ้นมาจากเหตุผลดังกล่าว

อุปมาเรื่องถ้ำ งานเขียนชิ้นนี้เป็นผลงานที่สำคัญของเพลโต มีนักวิชาการให้ความหมายออกไปในหลายแนวทาง ผลงานดังกล่าวนี้มีเนื้อหาดังนี้

อุปมาอุปมัยเรื่องถ้ำ-The Allegory of the Cave เพลโตได้ขอให้เราลองจินตนาการว่ามีคนจำนวนหนึ่งมีชีวิตอยู่ในถ้ำ โดยเขาเหล่านั้นถูกจองจำเหมือนนักโทษ มีโซ่ตรวนล่ามที่คอและที่ขาทั้งสองข้างไม่ให้เคลื่อนย้ายไปไหนมาไหนได้ ถูกตรึงให้หน้าหันไปที่ผนังถ้ำด้านในเท่านั้น แม้แต่เขาเหล่านั้นจะหันศีรษะไปข้างหลังก็ไม่ได้ คนเหล่านี้จึงสามารถมองเห็นได้เฉพาะด้านที่เป็นผนังถ้ำมืดที่อยู่ตรงหน้าของนักโทษ ข้างหลังของนักโทษเป็นเชิงเทินพอดินไปมาได้ ให้มีคนถือหุ่นภาพรูปต่าง ๆ เช่น รูปคน รูปสัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้และสิ่งต่าง ๆ เดินเชิดไปมา ส่งเสียงร้องต่าง ๆ ถัดไปเบื้องล่างมีกองไฟส่องแสงสว่างลุกโชน แสงไฟจะสาดไปตกกับรูปที่คนเดินเชิดไปมาอยู่เกิดเป็นเงาสะทอนภาพวัตถุเหล่านั้นให้ไปปรากฏเป็นเงาดำรูปร่างต่าง ๆ อยู่บนผนังถ้ำเบื้องหน้าของนักโทษ ถัดจากกองไฟออกไปไกลโพ้นเป็นทางเดินออกไปสู่ปากถ้ำ นักโทษที่ถูกล่ามโซ่ตรวนเหล่านั้น ไม่เคยแม้แต่แลเห็นซึ่งกันและกัน เขาไม่รู้ว่ามီးอะไรเกิดขึ้นอยู่เบื้องหลังเขาบ้าง เขาเหล่านั้น จะเคยชินอยู่กับการมองเห็นภาพเงา (shadow) ที่ปรากฏอยู่บนผนังถ้ำวันแล้ววันเล่า เขาจะสะสมการรับรู้ความจริงเฉพาะเงาที่เกิดอยู่เบื้องหน้าเขา คนเหล่านั้นไม่เคยเห็นเลยว่าสิ่งที่เคลื่อนไหวเป็นเงา มีรูปร่างตัวตนที่แท้จริงอย่างไร และเขาก็ไม่รู้ด้วยว่าเงาที่ทาบบอยู่บนผนังถ้ำนั้นเป็นเงาของสิ่งต่าง ๆ อีกสิ่งหนึ่ง เมื่อเขาแลเห็นแต่เฉพาะเงาทุกเมื่อเชิ้อวันได้ยินเสียงสะทอนก้องของคนเดินเชิดวัตถุเบื้องหลัง เขาพากันเชื่อว่าเป็นเสียงที่เปล่งมาจากเงาต่าง ๆ บนผนังถ้ำที่เขามองเห็น คนผู้ถูกจองจำด้วยโซ่ตรวนเหล่านั้นจึงทึกทักว่า เงาคือความจริง (reality) (วาริญา ภาณุตานนท์ ฌ มหาสารคาม, 2547)



ภาพที่ 1 ถ้ำของเพลโต

จากเนื้อเรื่องดังกล่าว ผู้เขียนพบว่า มีนักวิชาการได้อธิบายความออกมาหลายแนวทาง แต่ในรูปแบบการถอดความหมายในเชิงการเมืองผู้เขียนพบรายละเอียดดังนี้ (นรพัชร เสาธงทอง, 2563)

นักโทษ ที่ถูกตีโซ่ตรวนเปรียบเสมือนกับประชาชนของเอเธนส์ที่อยู่ภายใต้กฎและการจำกัดสิทธิของประชาชน (โดยชาวสปาร์ตา) ประชาชนเอเธนส์จึงเสมือนหนึ่งว่าถูกตีตรวนเอาไว้



ผู้คุม เสมือนตัวแทนของสปาร์ตา (ชนชั้นที่ถืออำนาจของรัฐเอาไว้ในมือ) เขาสามารถนำทรัพยากรสาธารณะต่าง ๆ ชูขึ้นมาเสนอเพื่อให้เงาของทรัพยากรเหล่านั้นฉายไปยังผนังถ้ำ เพื่อให้คนโกทโธได้มองเห็นหรือรับรู้ว่ามีสิ่งต่างๆ เหล่านี้นั้นมีอยู่ในประเทศ

เงาที่ฉายยังผนังถ้ำ เป็นทรัพยากรสาธารณะที่ถูกผู้คุม (สื่อถึงชาวสปาร์ตาผู้ถือกลไกอำนาจรัฐ) ถือครองเอาไว้ในมือ ประชาชนเอเธนส์แม้ทราบว่ามีทรัพยากรเหล่านั้นอยู่แต่ได้เห็นเพียงเงาไม่สามารถถือครองได้

ห้ามคนโกทโธหันหลังหล้ามอง สื่อความหมายถึงการห้ามวิพากษ์วิจารณ์ แสดงให้เห็นถึงการใช้กฎหมายที่เข้มงวดของผู้ปกครองนครเอเธนส์ในยุคนั้น

ถ้าเปรียบเสมือนกรอบหรือการครอบงำทางความคิดที่ประชาชนถูกวัฒนธรรมทางการเมืองของเอเธนส์ (ภายใต้การปกครองของสปาร์ตา) ให้สยบยอมต่ออำนาจ

ในประเด็นนี้ผู้เขียนพบว่า การสอนเรื่องอุปมาเรื่องถ้ำของเพลโตนั้น มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์หลังของเพลโต ยังได้อุปมาเปรียบเทียบกับลักษณะราชาผู้เป็นนักปราชญ์เหมือนกับนักโทษหลุดออกจากเครื่องจองจำว่า คนทั้งหลายเหมือนนักโทษที่ถูกคุมขังและออกจากถ้ำแล้วเขาจะพบกับสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงเห็นดวงอาทิตย์เป็นที่มาของสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนมีความเข้าใจแม่แบบหรือต้นกำเนิดของสิ่งของต่าง ๆ อันเปรียบเสมือนแม่แบบแห่งความจริงและความดีทั้งปวง เมื่อราชาปราชญ์ได้รู้ความจริงแล้วต้องกลับคืนสู่ถ้ำเพื่อชี้ความจริงนั้นกับนักโทษ (พลเมือง) ผู้อยู่ในถ้ำ (Plato, 1959)

หลักการว่าด้วยตัวแบบ (Forms)

นับเป็นการค้นพบทางปรัชญาที่สำคัญยิ่งของเพลโตเอง ทฤษฎีนี้เสนอแก่นแท้หรือสาระของสรรพสิ่งต่างจากปฐมัตถุของปรัชญากรีกสมัยนั้น เพลโตเสนอว่าแก่นแท้ของสรรพสิ่งเป็นมโนภาพที่ไม่กินเนื้อที่ ไม่มีรูปร่าง คำสอนของเพลโตได้หักล้างปรัชญาของโซฟิสต์ ผู้สอนว่าไม่มีความรู้แท้จริงอันเป็นมาตรฐานสากล เพราะว่าสิ่งที่เรารับรู้เป็นสสารที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในข้อนี้เพลโตแย้งว่า ความรู้ที่สมบูรณ์มีอยู่เพราะสิ่งที่เรารับรู้ไม่ใช่สสาร แต่เป็นมโนภาพที่เป็นอมตะและไม่เปลี่ยนแปลง มโนภาพคือทฤษฎีแม่แบบหรือความคิดรวบยอดที่มีต่อรูปธรรมและนามธรรมทั้งหลาย (ศรีธัญ วงศ์คำจันทร์, 2537) ทฤษฎีแบบของเพลโตจึงเป็นความตั้งใจที่จะอธิบายสัจธรรมของการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งและโลกแห่งความจริงที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็นแต่มีอยู่จริงรับรู้ได้ด้วยภูมิปัญญาสมบูรณ์ (นรพัชร เสาธงทอง, 2559) แนวความคิดนี้นับว่าเป็นการค้นพบที่สำคัญและกลายเป็นรากฐานความคิดทางปรัชญาในยุคต่อมาโดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบของการเมืองที่ดี นักปกครองในอุดมคติที่พึงประสงค์

โดยพื้นฐานทางความคิดในปรัชญาการเมืองของเพลโตมีรากฐานมาจากการรับรู้และความเข้าใจในเรื่องของความเป็นจริงในสภาวะธรรมชาติของโลกและจักรวาล หลังจากนั้นจึงย่อและกำหนดลักษณะต้นแบบตามธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคม

รวมไปถึงระบบการเมืองการปกครอง ดังนั้นการพิจารณาปรัชญาการเมืองของเพลโตโดยละเอียด ฐานคิดด้านจักรวาลวิทยา จึงเป็นการคิดในกระบวนทัศน์เก่า ส่งผลให้เกิดความไม่สมบูรณ์ในการตีความ ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องนำเสนอในประเด็นนี้

แนวคิดด้านสังคมการเมือง

การนำเสนอความจริงสมบูรณ์เรื่องสสารัตถะของโลกปรัชญาการศึกษาของเพลโตมีปฐมฐานมาจากแนวคิดทางอภิปรัชญาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ในแบบทวินิยม กล่าวคือ บุรณาการหรือเอกภาพของร่างกาย (สสาร) กับจิต (อสสาร) แบบองค์รวม แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดต่อเนื่อง จากความเชื่อในเรื่องแบบ (ประจิตร มหาหิง และรุสนีย์ การีอูมา, 2547) ซึ่งในมุมมองนี้ ผู้เขียนคิดว่าในสสารัตถะของโลกตามความหมายของเพลโตถือว่าเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์และมีความเป็นสากลเมื่อมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองทั้งในแง่ของร่างกายและจิตวิญญาณให้สมบูรณ์พร้อมแล้วมนุษย์ก็สามารถหยั่งเห็นหรือค้นพบโลกแห่งแบบนั้นได้แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ยังไม่สามารถเข้าถึงความจริงสมบูรณ์ดังกล่าวได้ ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ที่ไม่สอดคล้องกับความจริงสมบูรณ์จึงดำรงสถานะอยู่ได้เพียงชั่วคราวเท่านั้นการเมืองในระบบโลกยุคปัจจุบันเองก็ตาม หากไม่สามารถเข้าถึงสถานะความจริงโดยสมบูรณ์ดังกล่าวได้ ก็ไม่อาจดำรงสถานะทางการเมืองให้มีเสถียรภาพอย่างยาวนานได้ ความรู้ที่ไม่สอดคล้องกับความจริงสมบูรณ์ที่เป็นสสารัตถะของโลกนั้น จึงเสมือนกับการหลงอยู่ในมายาคติทางการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐมหาอำนาจ

การเข้าถึงความจริงสมบูรณ์โดยวิธีทางญาณวิทยา ความจริงโดยสมบูรณ์ของเพลโตนั้นประกอบไปด้วยโลกแห่งสัมผัสซึ่งสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสและความจริงที่อยู่นอกเหนือจากการรู้ได้โดยประสาทสัมผัสการทำความเข้าใจความจริงที่อยู่นอกเหนือจากการรู้ได้โดยประสาทสัมผัสนั้นต้องใช้กระบวนการทางญาณวิทยาเข้ามาช่วยในการรับรู้และตีความ ผู้เขียนศึกษาเอกสารพบว่ากระบวนการทางญาณวิทยาของเพลโตนั้นมีพื้นฐานมาจากหลักการทางญาณวิทยาของโสกราตีสที่ถือว่าความรู้ต้องเป็นปรนัยเป็นสากลสำหรับมนุษย์ทุกคน ขั้นแรกเพลโตปฏิเสธทฤษฎีที่ผิด โดยใช้ให้เห็นว่าผัสสะไม่สามารถจะยึดเป็นมาตรฐานในการตัดสินความรู้ความจริง (ศรีณย์ วงศ์คำจันทร์, 2537) ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบไปด้วยร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในลักษณะการแยกแล้วโยงเข้าหากันเป็นการทำงานแบบบูรณาการหรือดุลยภาพและต่างมีหน้าที่รวมถึงศักยภาพที่ต่างกันไป ซึ่งอาจแบ่งระดับในแง่ของกระบวนการเรียนรู้ทางกายภาพและชีวภาพคือระดับประสาทสัมผัสหรือระดับอายตนะทั้ง 5 และระดับเหตุผลคือจิตวิญญาณหรือสติปัญญา กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 2 ระดับนี้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับ (ประจิตร มหาหิง และรุสนีย์ การีอูมา, 2547) การยึดติดกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ซึ่งสามารถดำรงสถานะอยู่ได้เพียงชั่วคราวจึงเท่ากับการหลงติดอยู่ในมายาคติที่เกิดขึ้นเองตามสถานะธรรมชาติ ซึ่งในจุดนี้ผู้เขียนเห็นว่ามีความแตกต่างจาก



อริสโตเติลที่ให้ความสำคัญต่อหลักตรรกวิทยา ซึ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อหลักการ ความเป็นเหตุเป็นผลมากกว่าการใช้ญาณวิทยาตามแบบของเพลโตซึ่งเป็นอาจารย์

ปรัชญาของเพลโตแต่ละแขนง มีความเกี่ยวโยงกันเป็นระบบ โดยมีทฤษฎีแบบเป็นแกนหลักไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์หรือเนื้อแท้ของโลกล้วนมีความเชื่อในลักษณะทวินิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนะของท่านเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่เชื่อว่ามนุษย์ประกอบไปด้วยสองส่วนคือส่วนที่เป็นสสารสามารถเปลี่ยนแปลงและแตกสลายได้ซึ่งก็คือส่วนที่เป็นกายกับอีกส่วนหนึ่งก็คือส่วนที่เป็นอัสสารเป็นอมตะไม่เปลี่ยนแปลง (ประจิดร มหาหิง และ รุสนีย์ การิอูมา, 2547) ในส่วนหลังก็คือส่วนที่เป็นจิตอันเป็นธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ซึ่งทั้งกายและจิตต่างก็มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่แยกส่วนแล้วผูกโยงเข้าหากันอย่างซับซ้อน

การเมืองและผู้ปกครองที่ดี

การเมืองที่ดี แนวความคิดเกี่ยวกับอุดมรัฐของเพลโตที่เน้นการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเมืองที่ดีและการแบ่งชนชั้นการปกครอง ใครสังกัดชนชั้นใดให้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการศึกษา ดังนั้น ระบบการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสร้างคนให้เป็นนักการปกครองที่ดี ในขณะที่เดียวกันก็เป็นเครื่องกลั่นกรองใช้เป็นหลักประกันว่าคนที่มีการศึกษาดี มีคุณสมบัติเหมาะสมเท่านั้นจึงจะได้เป็นนักปกครอง ในอุดมรัฐที่ทำให้การเมืองที่ดีได้ตามลำดับ ดังนี้

ขั้นต้น เป็นการให้การศึกษาแก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันทั้งชายและหญิง โดยวิชาที่ศึกษาเล่าเรียนประกอบด้วย กายบริหารเกี่ยวกับการพัฒนาร่างกาย ดนตรีเป็นตัวกำหนดขึ้นเพื่อยกระดับจิตวิญญาณ ดนตรีนั้นหมายรวมเอาวัฒนธรรมเข้าไปด้วย ดังนั้น วิชาทั้งสองจึงรวมทุกวิชาที่ทำให้คนเป็นผู้ดี คือ วรรณคดี ดนตรีและเลขคณิตเบื้องต้น วิชาเรียนจะต้องไม่เป็นแบบบังคับ การบังคับจะทำให้วิชาที่เรียนไม่ติดอยู่ในจิตวิญญาณ วิธีเรียนจะต้องมีความสนุกสนานเป้าหมายของการศึกษาก็เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กด้วยการอบรมให้มีระเบียบวินัย เมื่ออายุประมาณ 18 ปี จะเน้นการทหาร ทำให้ไม่มีเวลว่างสำหรับการศึกษา

ชั้นกลาง ผู้ที่สอบตกจากการคัดเลือกในขั้นต้นจะออกไปประกอบอาชีพเป็นพลเมือง ส่วนผู้ที่สอบผ่านจะได้เรียนต่อไปอีก 10 ปี

ขั้นสูง เมื่ออายุครบ 30 ปี มีการทดสอบอีกครั้งผู้สอบไม่ผ่านจะออกไปทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ผู้สอบผ่านจะได้เรียนอีก 5 ปี วิชาที่ศึกษาคือ วิชาอะโอะเลคติกหรือวิชาวิธีและหลักการสูงสุดทางด้านศีลธรรม เมื่อทุกคนเรียนจบหลักสูตรอายุ 35 ปี จะออกไปฝึกฝนปฏิบัติงานโดยการรับใช้ประชาชนในตำแหน่งผู้ช่วยราชาปราชญ์ จนกระทั่งมีอายุครบ 50 ปี ผู้ที่ผ่านการทดสอบว่ามีความสามารถในทุกด้านแล้วจึงจะมีสิทธิเข้ารับตำแหน่งราชาปราชญ์ตามวาระที่หมุนเวียนกันมาถึง ซึ่งวิชาที่ให้ศึกษาสำหรับบุคคลผู้ที่เตรียมตัวจะเป็นราชาปราชญ์ เป็นการศึกษาวิชาขั้นสูงสุดได้แก่ เลขคณิต เรขาคณิต ไดอะเลคติก

นอกจากนี้แล้ว ผู้ปกครองหรือราชาปราชญ์ต้องมอบคุณสมบัติราชาปราชญ์ คือต้องมีจิตใจสูงส่งสง่างาม เป็นผู้ใฝ่แสวงหาสัจจะ ความยุติธรรม ความกล้าหาญ ความมีขันติและรู้จักประมาณ ดังนั้นคุณสมบัติที่สำคัญของนักปราชญ์ คือ 1) เป็นผู้มีความรู้และคุณธรรม ประสบความสำเร็จทางปัญญาและความคิดที่จัดได้ว่าเป็นปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไปทั้งหมด 2) มีความรู้ต่อสิ่งที่ให้คุณค่า ค่านิยมและความหมายแก่สรรพสิ่งทุกอย่างในโลก เฟลโต เห็นว่า การกระทำทั้งปวงไม่มีวัตถุประสงค์อื่นใดนอกจากเพื่อสิ่งที่สวยงาม 3) ก้าวพ้นจากลักษณะภายนอกของสรรพสิ่งไปสู่รูปแบบหรือความเป็นจริง ดังนั้น เขาจึงก้าวพ้นจากประสบการณ์ส่วนตัวเกี่ยวกับความดีงามและหยั่งรู้ถึงรูปแบบแห่งความดี (เฟลโต, 2523)

รูปแบบการปกครองที่ดี

ระบบการเมืองการปกครองที่ดีตามหลักอุดมคติของเฟลโต คือ ระบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ที่อำนาจการเองการปกครองอยู่ในชนชั้นสูงเพียงชนชั้นเดียว โดยการถูกคัดเลือกขึ้นมาจากการศึกษา มีใช้กลุ่มบุคคลผู้มาจากตระกูลมั่งคั่ง ซึ่งชนชั้นนี้จะผลัดเวียนเปลี่ยนวาระกันขึ้นทำหน้าที่เป็นราชาปราชญ์หรือกษัตริย์เมธีที่มีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการ การเมืองการปกครองแบบอุดมรัฐจะมีอยู่ 5 แบบ ซึ่งเรียงตามลำดับการปกครองที่ดีที่สุดไปหาระบบการปกครองที่เลวที่สุด มีดังนี้

แบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดในขณะนั้นซึ่งมีระบบการปกครองโดยอำนาจการปกครองอยู่ในชนชั้นผู้เป็นราชาปราชญ์ (Philosophers-Kings) เป็นผู้ผ่านการทดสอบคัดเลือกมาเป็นอย่างดี มีคุณธรรม เมตตาแก่ประชาชนผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง

แบบโยธาธิปไตย (Public Works) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่ผู้ปกครองนิยมชมชอบในเกียรติยศชื่อเสียง บูชาเกียรติชื่อเสียงเหนือสิ่งอื่นใด อันเป็นแบบการปกครองของสปาร์ตา เฟลโตยกย่องสปาร์ตาเพราะเสรีชนในนครรัฐนี้ทุกคนต้องฝึกทหาร การใช้ชีวิตของเขาจึงถูกควบคุมด้วยระเบียบวินัยที่เคร่งครัด ดังนั้น รัฐที่มีการปกครองอย่างนี้จึงไม่สนใจแสวงหาปรัชญา การปกครองจะตกอยู่ในมือของคนร่ำรวยเพียงกลุ่มเดียว

แบบคณาธิปไตย (Oligarchy) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่สร้างขึ้นมาเพื่อการประเมินทรัพย์สินของคนร่ำรวยมีการจำกัดสิทธิทางการเมืองใช้เพื่อผลประโยชน์ในกลุ่มตน มีการกดขี่เอารัดเอาเปรียบชนชั้นอื่นโดยมุ่งเพื่อประโยชน์ตนเพียงอย่างเดียวเมื่อความมั่งคั่งและคนมั่งมีได้รับการยกย่องในรัฐ คุณธรรมและคนดีย่อมถูกเหยียดหยาม คนร่ำรวยเป็นผู้ปกครองส่วนคนจนไม่มีโอกาสได้ตำแหน่งทางการเมือง เมื่อความอยากไม่มีที่สุดก็เกิดการแก่งแย่งระหว่างกลุ่มคนร่ำรวยด้วยกันเอง การปกครองก็อ่อนแอลง คนจนที่ถูกกดขี่จึงได้โอกาสล้มอำนาจลงแล้วเสนอการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้น



แบบประชาธิปไตย (Democracy) ถือเป็นการปกครองโดยประชาชนเพื่อประโยชน์ประชาชน แต่เพลโตเห็นว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก เพราะให้เสรีภาพเกินไปจนเลยขอบเขต เมื่อคนส่วนใหญ่มีความรู้และฉลาดน้อยเป็นผู้ที่ใช้สิทธิออกเสียงส่วนใหญ่ คือ เป็นประชาธิปไตยในการบริหารรัฐ ย่อมนำไปสู่เป้าหมายที่ผิดพลาด อีกประการหนึ่งการที่ประชาธิปไตยเน้นที่เสรีภาพเกินไป ทุกคนต่างเรียกร้องหาความเสมอภาค ทุกคนมีเสรีภาพในการออกความคิดเห็นอย่างเสรี ตัวรัฐเองก็มีเสรีภาพไปด้วย นานวันเข้าก็ไม่มีใครเกรงกลัวหรือเคารพต่อกฎระเบียบของสังคม เพราะต่างคนต่างถือว่าตัวเองมีเสรีภาพทำอะไรได้ตามใจ ขาดวินัยในตัวเอง จึงเกิดความแตกร้างกันในภาครัฐ จนเป็นเหตุให้ต้องมีใครคนหนึ่งที่เข้มแข็งมาเป็นผู้นำที่สามารถควบคุมเหตุการณ์ได้ นั่นคือ การนำไปสู่การปกครองแบบทรราชในที่สุด

แบบทรราช (Tyrant) ถือเป็นการปกครองแบบเผด็จการซึ่งการปกครองแบบทรราชนี้สืบเนื่องมาจากการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะภายหลังจากเกิดเหตุวุ่นวายขึ้นในระบบประชาธิปไตยจนไม่สามารถจะยุติลงได้ก็จะปรากฏบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แสดงถึงความสามารถเข้ามาระงับเหตุการณ์ให้สงบลงในตอนแรกดูเหมือนวีรบุรุษของประชาชนและต่างสัญญาว่าทุกคนมีเสรีภาพ แต่ในไม่ช้าเขาก็จะมัวเมาในอำนาจจนเป็นเหตุนำไปสู่ระบบเผด็จการในที่สุดเพลโตเห็นว่าระบบการปกครองแบบทรราชนี้เป็นระบบที่เลวที่สุดของการปกครองที่ไม่มีกฎหมายหรือทุกระบบดังที่ได้กล่าวมา (พระราชวรมนี (ประยูร ธมจิตโต), 2532)

จากแนวคิดทางการเมืองทั้ง 5 แบบ เพลโตยกย่องการเมืองการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยมากที่สุด รูปแบบการเมืองการปกครองที่ดีจะต้องมีราชาผู้เป็นปราชญ์ปกครอง ซึ่งเปรียบเหมือนหมอรักษาโรคให้แก่คนไข้ คือพลเมืองหรือประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง ความสัมพันธ์ของนักการเมืองกับประชาชนเหมือนกับคนไข้ ดังนั้น การปกครองบ้านเมืองต้องขึ้นอยู่กับนักปราชญ์ที่มองเห็นประโยชน์และความสำคัญเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ย่อมบริหารบ้านเมืองให้พ้นจากความทุกข์ยาก

อิทธิพลของศาสนาต่อแนวความคิดทางการเมือง

ระบบความเชื่อในศาสนาของชาวกรีกโบราณเป็นแบบพหุเทวนิยม คือนับถือเทพเจ้าหลายองค์ ถือว่าธรรมชาติต่าง ๆ ล้วนแต่มีเทพเจ้าสิงสถิตอยู่ทั้งสิ้น ดังนั้น เทพเจ้าจึงมีมากและอีกประการชาวกรีกถือศาสนาและการเมืองหรือรัฐไม่แยกออกจากกัน โดยเทพเจ้าในศาสนากรีกจึงมีลักษณะเหมือนมนุษย์รวมทั้งอุปนิสัยใจคอ รูปร่างหน้าตา แต่ว่ามีอิทธิฤทธิ์มากและเป็นนิรันดร์ ในโบราณชาวกรีกให้ความเคารพเทพเจ้ามาก ถึงแม้เทพเจ้าจะมีกิเลส ตัณหา ความโกรธ ความเกลียดและมีความประพฤติไม่แตกต่างจากมนุษย์ พวกเขาก็ให้ความเคารพเลื่อมใสศรัทธา มีการบวงสรวงบูชาอ่อนน้อมต่อเทพเจ้า เพราะเชื่อว่าเทพเจ้ามีอิทธิฤทธิ์มากสามารถลดบันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ (พระราชวรมนี (ประยูร ธมจิตโต), 2532)

เพลโต ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องอิทธิพลศาสนาต่อแนวความคิดทางการเมืองการปกครองว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้เทพเจ้าก็เหมือนรัฐ รัฐก็เหมือนกับเทพเจ้า โดยยกเอาจากเรื่องราวกรณีของ โสคราตีสที่ถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้สร้างเทพเจ้าขึ้นมาใหม่ ถือว่ามีความผิดร้ายแรงต่อรัฐด้วยเช่นกัน แม้แต่เรื่องทางการเมืองการปกครองกับสงครามเทพเจ้า เหล่านี้ก็มีอิทธิพลมากต่อการดำเนินกิจการของรัฐดังมีคำที่ยืนยันถือได้ว่า ครอบครัวยุคหนึ่ง เติมนิโคลัสไม่เห็นด้วยและรู้ว่านครเอเธนส์จะรับศึกไม่อยู่จึงเพทุบายว่า พระเจ้าเดลฟีลบอกใบ้ให้ใช้กำแพงไม่รบเปอร์เซียไม่มีใครกล้าขัดคำสั่งเทพเจ้า (เพลโต, 2523)

ความเชื่อเรื่องศาสนากับการเมืองการปกครองของเพลโตนั้น เป็นเชิงอภิปรายแบบจิตนิยมมากกว่า โดยแบ่งโลกของมนุษย์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) โลกที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เป็นสิ่งที่เกิดจากประสาทสัมผัส และ 2) โลกแห่งความคิดหรือแบบ (Form) หรือ โลกแห่งอุดมคติ ต้องอาศัยทฤษฎีรูปแบบ (Theory of Form) ซึ่งเพลโตมีความเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีเพียง 2 ชนิด คือ สิ่งที่ปรากฏอยู่และรูปแบบที่เป็นจริงของสิ่งนั้น สิ่งที่ปรากฏอยู่ก็คือมนุษย์อาจจะเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปตามเกณฑ์ธรรมชาติ แต่รูปแบบที่เป็นความดีสูงสุดจะยังปรากฏอยู่ในโลกชั้นนิรันดร์ ดังปรากฏอยู่ในอิทธิพลความเชื่อเรื่องศาสนาของเพลโตว่า พระผู้เป็นเจ้าไม่ใช่ผู้ที่สร้างอย่างแท้จริง เป็นเพียงผู้ออกแบบโลก จัดโลกและสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเท่านั้น โลกที่ปรากฏประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ และลม วิญญาณโลกเป็นดวงกลางระหว่างโลกที่ปรากฏกับโลกแห่งความคิด ซึ่งแนวความคิดเพลโตนั้นจัดแบ่งวิญญาณออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่มีเหตุผลซึ่งมีสติปัญญาแต่กำเนิด 2) ส่วนที่มีอารมณ์ซึ่งเป็นส่วนที่ควบคุมร่างกาย และ 3) ส่วนที่มีความต้องการ หรือความอยาก (สเถิต วงศ์สวรรค์, 2540) แสดงให้เห็นว่า วิญญาณนี้เป็นอมตะ เป็นอยู่ในสภาพนิรันดร์ จุดมุ่งหมายสูงสุดของวิญญาณ ก็คือ การกลับไปสู่โลกแห่งอุดมคติ (อุดมรัฐ) หรือเป็นโลกแห่งความคิด เพื่อความยุติธรรมในสังคมนั่นเอง

สรุป

แรงบันดาลใจของเพลโตในการเขียนหนังสือเกี่ยวกับอุดมรัฐนั้น มาจากความปั่นป่วนทางการเมืองในสมัยนั้นถือว่าการรวบรวมแนวทางการเมืองการปกครองของรัฐต่าง ๆ ในยุคนั้น พร้อมทั้งตั้งสำนักปรัชญาชื่อว่าอะคาเดมี ถือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของกรีก ตลอดทั้งรวบรวมผลงานของโสคราตีสที่เป็นอาจารย์ของเพลโตมาจัดไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ศิษย์ได้ศึกษาเล่าเรียนกัน ผลงานที่เพลโตแต่งขึ้นยังมีอิทธิพลมาถึงระบบการเมืองการปกครองในยุคปัจจุบันว่าเพลโตเป็นบิดาแห่งการเมืองการปกครองของโลก อุดมรัฐของเพลโตนั้นสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องกับการเมืองการปกครองโลกว่า กลุ่มชนใดหรือประเทศใดจะเลือกรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมหรือสนองความต้องการของสังคมกลุ่มชนใด ซึ่งระบบการเมืองการปกครองที่เพลโตได้ท่องเที่ยวไปศึกษาเรียนรู้มา ทำให้เพลโตสามารถสรุปรูปแบบทางการเมืองของโลกไว้มี 5 รูปแบบ คือ 1) แบบอภิชนาธิปไตย 2) แบบโอรธาธิปไตย 3) แบบ



คณาธิปไตย 4) แบบประชาธิปไตย 5) แบบทรราช โดยรูปแบบการปกครองที่เพลโตให้การยอมรับมากที่สุดก็คือ แบบอภิชนาธิปไตย

จะเห็นได้ว่า เพลโตมองปัญหาทางการเมืองในสมัยนั้นว่า เกิดจากคนขาดความรู้ ทำให้การเมืองไม่สามารถพัฒนาไปได้ ถ้าคนได้รับการศึกษาดีแล้วการเมืองก็จะพัฒนาได้ และจุดเด่นของการเมืองการปกครอง ก็คือ การรักษากฎระเบียบแบบแผนของสังคมไว้ และชนชั้นปกครองจะไม่พยายามเข้าไปพัวพันผลประโยชน์ส่วนตัวกับส่วนรัฐ จะทำให้การเมืองปั่นป่วนได้ ทางออกทางการเมืองนั้นจะต้องจัดแบ่งงานให้คนทำตามหน้าที่ ตามความสามารถของแต่ละคน เป็นธรรมชาติของรัฐมีคณอดอยากรมากกว่าคนร่ำรวย รัฐจะจัดหาทางออกที่รอบคอบ และเป็นเครื่องมือในการศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาได้ เนื่องจากมนุษย์มีจิตแบ่งออกเป็น 3 ภาค ได้แก่ จิตภาคต้นหา ต้องทำให้ลดความเห็นแก่ตัวให้ได้ จิตภาคน้ำใจ มีความเสียสละรักษากฎผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และจิตภาคปัญญา มีการใช้เหตุผลในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- นรพัชร เสางทอง. (2559). *ทฤษฎีและปรัชญาการเมือง*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- _____. (2563). *เวทีปรัชญาโลกแห่งประเทศไทย*. สืบค้น 8 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.facebook.com/wpfthailand>
- ประจิตร มหาหิง และรุสนีย์ การิอุมา. (2547). *ปรัชญาการศึกษาของเพลโต*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พระราชวรมุณี (ประยูรธมม.จิต.โต). (2542). *ภูมิปัญญากรีกบ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- พินิจ รัตนกุล. (2515). *เพลโตและปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพลโต. (2523). *โสกราตีส [Socrates]* (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, แปล). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. (ต้นฉบับพิมพ์ปี พ.ศ.2523).
- _____. (2523). *อุดมรัฐ [The Republic]* (ปรีชา ช่างขวัญยืน,ผู้แปล). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ต้นฉบับพิมพ์ปี พ.ศ.2523).
- พิน ดอกบัว. (2532). *ปวงปรัชญากรีก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม.(2547). *ปรัชญาชั้นแนะนำ : กระแสคิดที่ทรงอิทธิพลต่อโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชีวาภิวัฒน์.
- ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. (2537). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อมรการพิมพ์.
- Whitehead, A. N. (1929). *The Aims of Education*. New York: Macmillan Publishing.